

کاربردشناسی رنگ‌ها در شعر نازک الملائکه و فرزانه خجندی

فرشته افضلی

fereshtehafzali@yahoo.com

چکیده

دنیای رنگ به دنیای شاعر زن بسیار نزدیک است و از میان آن، میزان نوآوری خود را در بیان احساسات و رؤیایها بیان می‌کند. در این پژوهش برآنیم شعر نازک الملائکه شاعر برجسته عرب و فرزانه خجندی شاعر فارسی زبان و نوگرای تاجیکستان را از منظر کاربردشناسی رنگ به شیوه توصیفی-تحلیلی مورد واکاوی قرار دهیم. به همین روی رنگ‌های گوناگون سبز، سیاه، سفید، آبی، قرمز و زرد را در اشعار این دو شاعر مورد کندوکاو قرار دادیم و به این نتیجه رسیدیم که این دو شاعر توجه شاعرانه‌ای به رنگ دارند و با تأثیر از محیط اجتماعی و فرهنگی خود، رنگ را به خوبی در شعر به کار برده‌اند. این دو شاعر در کنار حضور سنگین رنگهای اصلی و فرعی، طیفی از رنگ‌های گوناگون را به نمایش گذاشته‌اند تا واقع‌بینی عمیق شاعرانه خود را آشکار سازند. آن دو برای به تصویر کشاندن احساساتشان از رنگ‌های تقریباً مشابهی استفاده کرده‌اند ولی شیوه کاربردی آنها با هم تفاوت دارد. برای نمونه رنگ آبی در شعر فرزانه خجندی مظهر صلح و آرامش و رهایی از وابستگی‌ها و در شعر نازک الملائکه مظهر عشقی است که به مردگان، زندگی می‌بخشد.

کلیدواژه‌ها: شعر معاصر عربی، شعر معاصر پارسی، رنگ‌ها، کاربرد، نازک الملائکه، فرزانه خجندی.

مقدمه

رنگ، بخشی از دنیای پیراوان ماست. همراه همیشگی ماست و در هر آنچه دوروبر ماست وارد می‌شود. اهمیت رنگ در شعر از این مهم سرچشمه می‌گیرد که بخش بنیادین بافت متن شعری را تشکیل می‌دهد، به همین روی رنگ با وجود اینکه عنصری است که به دنیای نقاشی نزدیک تر است ولی اثری بصری در اختیار خود دارد که وجدان و احساس را مخاطب قرار می‌دهد. (پیرانی شال، هاشمی، ۱۳۹۲: ۱۰) دنیای رنگ‌ها یکی از آنهایی است که به دنیای شاعر زن بسیار نزدیک است و از خلال آن میزان نوآوری خود را در بیان احساسات و رؤیایها بیان می‌کند. (البیرمانی، ۲۰۱۲: ۴۹۳) رنگ از منظر روان‌شناسان در بیان حالات روحی-روانی افراد بسیار مؤثر است، به حدی که می‌توان از طریق آن به شخصیت درونی و تمایلات فکری، عاطفی و اجتماعی اشخاص پی برد. دقت در رنگ به عنوان یک عنصر روان‌پژوهانه پنجره تازه‌ای برای شناخت بیشتر هر اثر به روی

خواننده باز می‌کند که از طریق آن می‌توان بسیاری از سلیقه‌ها، باورها، آرزوها و خواسته‌های آدمیان را بازشناخت. (حسینی، منصوری رضی، ۱۳۹۲: ۱۲۳)

بعضی شاعران به رنگ حساسیت بیشتری دارند، اما برخی دچار نوعی کورنگی هستند، یعنی جز چند رنگ سیاه و سفید و سبز نمی‌بینند و از همین چند رنگ هم به هنگام ارائه تصویر و در صور خیال استفاده لازم را نمی‌برند، یا اگر نام رنگ‌ها را هم می‌برند مثل این است که رنگ‌ها در زبان ایشان معنی اصلی و روشنی ندارند و کلمات مربوط به رنگ در شعر ایشان ناتوان و ضعیف است و فقط برای پر کردن وزن می‌آید. (همان: ۱۲۴)

با توجه به اینکه آنچه اهمیت دارد این است که دریابیم شاعران تا چه حد از رنگ برای جهت دادن به ذهن و روح و تمایلات اجتماعی خود بهره برده‌اند. تلاش کردیم به این پرسش پاسخ دهیم:

رنگهای گوناگون در اشعار نازک الملائکه و فرزانه خجندی چه کاربردی دارند؟

پیشینه پژوهش

درباره پژوهش حاضر یعنی بررسی مقایسه‌ای کاربرد شناسی رنگ‌ها در اشعار این دو شاعر، تحقیق مستقلی صورت نگرفته است ولی پژوهش‌های کار شده در این زمینه:

- سید محمد باقر کمال الدینی، "شاعر فرزانه: بررسی مضامین و اندیشه‌های شعری فرزانه خجندی، ۱۳۸۹، مطالعات اجتماعی روان‌شناختی زنان، سال ۸، شماره ۳، صص ۱۲۹-۱۴۰.

- علی بیرانی شال؛ خدیجه هاشمی، ۱۳۹۲، القیم التشکیلیّة للألوان فی أشعار نازک الملائکه، بحوث فی اللغة العربیة و آدابها، نصف سنویة علمیة محکمة لکلیة اللغات الأجنبية بجامعة اصفهان، العدد ۸، ص ۱۷-۲۶.

- علی بیرانی شال؛ زهره ناعمی؛ خدیجه هاشمی، ۲۰۱۳، نقد اللون الأحمر و الأخضر و دراستهما فی أشعار نازک الملائکه، إضاءات نقدیة، السنة الثالثة، العدد الثاني عشر، صص ۳۳-۵۲.

- علی بیرانی شال؛ خدیجه هاشمی، ۱۳۹۲، نقد و دراسته الألوان فی أشعار نازک الملائکه، دراسات الأدب المعاصر، السنة الخامسة، العدد السابع عشر، صص ۹-۲۵.

- سهیلا حسینی؛ احمد منصوری رضی، ۱۳۹۲، نقد زیبایی شناختی رنگ در شعر فرزانه خجندی شاعر رنگها، فصلنامه زبان و ادبیات فارسی، سال ۲۱، شماره ۷۴، ۱۲۰-۱۴۳.